

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

«Խոսրովի անտառ» պետական արգելոց» ՊՈԱԿ-ի 2024 թվականի 2-րդ եռամսյակում իրականացված միջոցառումներ

Գիտական ուսումնասիրություններ

«Խոսրովի անտառ» պետական արգելոց» ՊՈԱԿ-ի կողմից իրականացվող գիտական ուսումնասիրություններն ուղղված են «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցի, «Խոր Վիրապ» և «Գոռավանի ավազուտներ» պետական արգելավայրերի տարածքների բնական էկոհամակարգերի, լանդշաֆտային ու կենսաբանական բազմազանության, գենոֆոնդի ուսումնասիրմանն ու պահպանմանը:

Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում բոլոր աշխատանքները կատարվել են համաձայն 2024 թվականի տարեկան միջոցառումների և աշխատանքային ծրագրերի:

ա) Խոշոր կաթնասուն կենդանիների հաշվառում

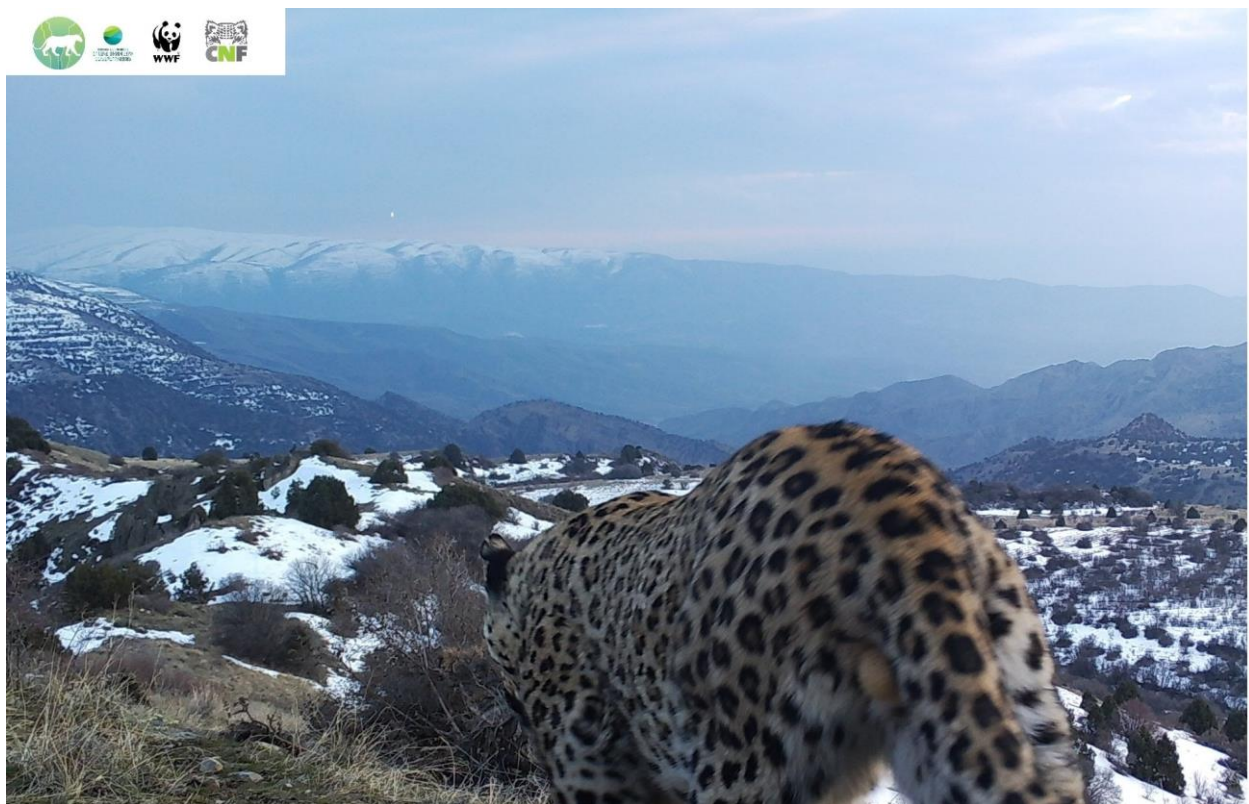
«Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցում կենսաբազմազանության, կենդանիների իրավիճակի և տարածվածության վերաբերյալ տեղեկատվության ստացման նպատակով կանոնավոր կերպով անցկացվում է կենսաբազմազանության մոնիթորինգ: «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոց» ՊՈԱԿ-ը կենսաբազմազանության մոնիթորինգն իրականացնում է Բնության համաշխարհային հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղի (WWF Armenia) հետ համատեղ՝ «Ընձառյուծի պահպանությունը Հայաստանում» ծրագրի շրջանակներում: Հաշվետու ժամանակաշրջանում Կարմիր գրքում գրանցված կենդանիների տարածվածության, տեսակային կազմի, քանակի, բնակության վայրերի, կենդանիների միգրացիոն ուղիների առկա վիճակի մոնիթորինգի տվյալների ստացման նպատակով ապրիլ և մայիս ամիսներին ստուգվել են «Խոսրով» և «Կաքավաբերդ» տեղամասերում առկա բոլոր 24 ֆոտոթակարդերը: Վերջիններից ստացված տվյալների համաձայն որոշ կենդանիների համար կատարվել են քանակի մոտավոր հաշվարկներ և ֆիքսվելու հաճախականությունը կոնկրետ տարածքներում:

Ապրիլ ամսվա ընթացքում ֆոտոթակարդներով նկարվել է կովկասյան ընձառյուծ (*Panthera pardus tulliana*), ինչպես նաև դաշտային ուսումնասիրությունների ընթացքում արձանագրվել են գիշատչի կենսագործունեության հետքեր, ոտնահետքեր: Կենդանու արեալը հիմնականում ուսումնասիրվում և ընդգրկում է պետական արգելոցի «Խոսրով» և «Կաքավաբերդ» տեղամասերը: Վերլուծությունից պարզ է դարձել, որ նկարված կենդանին ընձառյուծի նույն արու առանձնյակն է, որին

արդեն վեց տարի է ֆոտոթակարդները պարբերաբար արձանագրում են «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցում: Սա ընձառյուծի առանձնյակի Հայաստանում գրանցված ամենաերկար բնակության դեպքն է, որը փաստում է պետական արգելոցի պահպանության աշխատանքների արդյունավետությունը:

Ներկայումս ընձառյուծը ներառված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում որպես «կրիտիկական վիճակում գտնվող» և Բնության պահպանության միջազգային միության (ԲՊՄՄ) Կարմիր ցուցակում որպես «Վտանգված» տեսակ, ինչի արդյունքում տեսակի պահպանությունը և ուսումնասիրումը շարունակում է մնալ բնապահպանական կարևոր խնդիրներից մեկը:

Նկար 1

Դաշտային դիտարկումների ընթացքում բեզարյան այծերը արգելոցի տարածքում արձանագրվել են ծովի մակարդակից 1700 – 2300 մ բարձրություններում:

Նկար 2

Գորշ արջը հիմնականում հանդիպել է չորային նոսրանտառներում: Տարածքը ներառում է այն վայրերը, որտեղ աճում են պտղատու ծառեր, հատապտուղներ և ընկուզենիներ, որոնցով արջը սնվում է:

Նկար 3

բ) Գիշատիչ թռչունների թվաքանակի և տեսակային կազմի որոշում

«Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցի տարածքում շարունակվում են գիշատիչ թռչունների որոշ տեսակների (սև անգղ, սպիտակագլուխ անգղ, գիշանգղ, մորուքավոր անգղ, քարարծիվ,) ուսումնասիրությունները: Աշխատանքներն իրականացվում են Գերմանիայի բնության պահպանության միության հայաստանյան մասնաճյուղի հետ համատեղ գիշատիչ թռչնատեսակների բնադրման վայրերի ուսումնասիրության ծրագրի շրջանակներում: Բների գրանցումն իրականացվում է կանոնավոր շրջայցերի ժամանակ, որի ընթացքում ստուգվում են հին բները, և գրանցվում են նոր հայտնաբերվածները:

գ) Սողունների որոշ տեսակների տարածվածության և դրանց քարտեզագրման աշխատանքների իրականացում

Սողունների ֆաունան պետական արգելոցում բավականին հարուստ է: Որոշ ուսումնասիրություններ կատարվել են պետական արգելոցի աշխատակիցների կողմից, որի ընթացքում արձանագրվել են կովկասյան ազամա (*Laudakia caucasia*), անդրկովկասյան մողեսիկ, միջերկրածովային կրիա (*Testudo graeca*), կասպիական կրիա (*Mauremys caspica*), կովկասյան կատված (*Telescopus fallax*): Օշինդրային կիսանապատների քարքարոտ տեղամասերում և գիհու նոսր անտառներում ակտիվ է կովկասյան գյուրզան (*Macrovipera lebetina*): Գիհու նոսր անտառներում և լեռնային տափաստանների քարքարոտ լանջերին ծովի մակարդակից 1500-2000մ բարձրություններում հանդիպում է հայկական իժը (*Vipera raddei*): Օձերն իրենց ձմեռային ապաստարաններից դուրս նկատվել են ապրիլի ամսվա սկզբին: Գյուրզայի ինչպես նաև իժերի ապրելավայրերն օջախային բնույթ են կրում և կախված են ժամանակավոր և մշտական ապաստարանների և կերի առկայությունից:

դ) Վեղի և Խոսրով գետերի ձկնատեսակների ուսումնասիրում (կարմրախայտ, քուռի բեղու)

Գիտական բաժնի կողմից շարունակվում են ուսումնասիրվել Վեղի գետի ձկնապաշարների նվազման հիմնական պատճառները: Վեղի գետում առկա են բազմաթիվ արհեստական եղանակով առաջացած ջրվեժներ, որոնք խոչընդոտում են ձկների գարնանային միգրացիային դեպի Վեղի գետի բնական ձվադրավայրերը: Վեղի գետի վրա կառուցված ջրընդունիչ ամբարտակները խոչընդոտ են հանդիսանում ձկների տեղաշարժի համար: Սրանք հանդիսանում են նվազեցման հիմնական պատճառներից մեկը, որոնց վերաբերյալ բազմիցս ահազանգվել է:

ե) Հավաքված բուսաբուսականների (հերբարիումների) գույքագրում, տեսակային կազմի որոշում և քարտադարանի ստեղծում

Հաշվետու ժամանակահատվածում իրականացվել են հերբարիումների գույքագրման, կարման և համարակալման աշխատանքները: «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոց» ՊՈԱԿ-ն ունի հարուստ բուսապահոց (հերբարիում), որտեղ առկա է պետական արգելոցի տարածքում աճող 1849 տեսակի բույսերից 1500-ից ավելին մի քանի հազար նմուշով՝ սկսած 1928 թվականից:

Կովկասի բնության հիմնադրամի, Ա. Թախտաջանի անվան բուսաբանության ինստիտուտի և Շրջակա միջավայրի նախարարության միջև համագործակցությամբ մեկնարկած ԲՀՊՏ-ներում բույսերի մոնիթորինգի հնգամյա ծրագրի շրջանակում մայիս և հունիս ամսներին «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցում շարունակվել են ծրագրի աշխատանքները և ուսումնասիրությունները:

զ) Պետական արգելոցի թանգարանի և գիտական լաբորատորիայի աշխատանքների կազմակերպում և իրականացում

Էկոլոգիական կրթությանն ու դաստիարակությանն ուղղված միջոցառումների շրջանակներում «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոց ՊՈԱԿ 550 դպրոցականների համար բնապահպանական թեմաներով կազմակերպել է 25 դասընթացներ: Գիտելիքների ամրապնդման նպատակով աշակերտների համար կազմակերպվել են տարբեր բնապահպանական թեմաներով մշակված խաղեր:

Կից ներկայացնում են դպրոցների ցանկը

Թեմա	Ուսումնական հաստատության անվանումը	Դասարան
Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների դերը և նշանակությունը:	Վեդու ավագ դպրոց	10-րդ
Կովկասյան ընծառյուծի պահպանությունը Հայաստանում	Երևանի Մոնթե Մելքոնյանի անվան թիվ 11 հիմնական դպրոց	6-րդ
Ճանաչենք շրջակա միջավայրը	Ավշարի միջնակարգ դպրոց	3-րդ ա
Հայաստանի Կարմիր գրքում գրանված կաթնասունները	Երևանի թիվ 6 հիմնական դպրոց	5-րդ
Ճանաչենք շրջակա միջավայրը	Ավշարի միջնակարգ դպրոց	3-րդ բ
Կենդանին մեր բարեկամն է	Ավշարի միջնակարգ դպրոց	2-րդ ա
Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների դերը և նշանակությունը	Եղեգնավանի միջնակարգ դպրոց	11-րդ

Հայաստանի կենդանական աշխարհը, կրճատման պատճառները	Արարատ քաղաքի թիվ 5 միջնակարգ դպրոց	10-րդ
Հայաստանի անգղները	Գոռավանի միջնակարգ դպրոց	7-րդ
Ճանաչենք շրջակա աշխարհը	Ավշարի միջնակարգ դպրոց	2-րդ բ
Ճանաչենք անտառի բնակիչներին	Դաշտաքարի մանկապարտեզ	Միջին և Ավագ խմբեր
Ճանաչենք անտառի բնակիչներին	Լապտերի մանկապարտեզ	Ավագ խումբ
Կովկասյան ընծառյուծի պահպանությունը Հայաստանում	Վեդու թիվ 1 հիմնական	6-րդ
Հայաստանի չվող թռչունները	Երևանի Հակոբ Կարապետցի անվան թիվ 6 հիմնական դպրոց	6-րդ
Ճանաչենք անտառի բնակիչներին	Սիսավանի նախակրթարան	
Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների դերը և նշանակությունը	Վանաձորի թիվ 8 հիմնական դպրոցի	6-րդ Ա
Հայաստանի Կարմիր գիրք	Ուրցաձորի միջնակարգ դպրոցի	3-րդ դասարան
Անտառների դերը և նշանակությունը	Արարատ գյուղի թիվ 1 միջնակարգ դպրոց	7-րդ
Գոռավանի ավազուտներ պետական արգելավայր	Գոռավանի միջնակարգ դպրոց	7-րդ
Հայաստանի Կարմիր գիրք	Նոր Գեղիի N 1 միջնակարգ դպրոց	4-րդ
Ճանաչենք շրջակա աշխարհը	Արարատ գյուղի թիվ 2 միջնակարգ դպրոց	2-րդ
Հայաստանի կենսաբազմազանությունը	Գոռավանի միջնակարգ դպրոց	5-րդ
Հայաստանի Կարմիր գրքում գրանցված թռչունները	Երևանի թիվ 77 հիմնական դպրոց	7-րդ դասարան
Ճանաչենք անտառի բնակիչներին	Ուրցաձորի նախակրթարան	
Ճանաչենք անտառի բնակիչներին	Ավշարի միջնակարգ դպրոց	1-ին Ա և Բ

2-րդ եռամսյակում պետական արգելոցի թանգարան է այցելել 757 այցելու: Թանգարանում այցելուներին ներկայացվել է պետական արգելոցի պատմությունը, բուսական և կենդանական աշխարհը, պատմամշակութային հուշարձանները, «Գոռավանի ավազուտներ» և «Նոր Վիրապ» պետական արգելավայրերը իրենց բնորոշ ֆլորայով ու ֆաունայով, ինչպես նաև

կազմակերպվել է արգելոցի մասին պատմող կարճամետրաժ ֆիլմի, ֆոտոթակարդների կողմից նկարահանված լավագույն կադրերի դիտում, Arloopa հավելվածի միջոցով կովկասյան ընձառյուծի հետ նկարահանում:

Հաշվետու եռամսյակում կատարվել է նաև թանգարանային ցուցանմուշների ախտահանում:

Էկոզբոսաշրջության կազմակերպման և զարգացման աշխատանքներ

«Խոսրովի անտառ» պետական արգելոց» ՊՈԱԿ-ը իր կառավարման ներքո գտնվող բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում այցելությունների թույլտվություն և զբոսաշրջային գործունեություն իրականացնում է հիմք ընդունելով առկա սահմանափակումներն ու կանոնակարգերը: «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցում, «Խոր Վիրապ» և «Գոռավանի ավազուտներ» պետական արգելավայրերում էկոզբոսաշրջության կազմակերպման և զարգացման հիմնական նպատակներն են՝ զբոսաշրջիկներին ծանոթացնել բնության արժեքներին, նպաստել էկոլոգիական դաստիարակությանը և կրթությանը, բնության հետ հարաբերությունների մշակույթի ձևավորմանը, բնական միջավայրում մարդկանց վարքականոնի չափորոշիչների մշակմանը, բնության նկատմամբ պատասխանատվության զգացման ձևավորմանը, որոնք էլ իրենց հերթին բնական և պատմամշակութային ժառանգության, էկոհամակարգերի պահպանության բարելավման, ինչպես նաև զբոսաշրջությունից հավելյալ եկամուտների ստացման, բնապահպանական և սոցիալ տնտեսական խնդիրների լուծման նախադրյալներ են ստեղծում:

Էկոզբոսաշրջության զարգացմանն ուղղված միջոցառումներն ու աշխատանքները կատարվել են համաձայն 2024 թվականի տարեկան աշխատանքային ծրագրի:

Հաշվետու ժամանակահատվածի ընթացքում զբոսաշրջային այցեր իրականացվել են «Խոսրովի անտառ» արգելոցի «Գառնի», «Խոսրով» և «Խաչաձոր» տեղամասերում գտնվող երթուղիներով: Այցելուների անվտանգության և արգելոցային ռեժիմի առանձնահատկություններով պայմանավորված «Կաքավաբերդ» տեղամասի որոշ երթուղիները փակ են այցելությունների համար:

Այցելուների անվտանգությամբ և արգելոցային ռեժիմով պայմանավորված՝ քայլարշավային երթուղիները պատշաճ կերպով վերահսկվում են, կազմակերպվում են աղբահանության աշխատանքներ, այցերը կանոնակարգվում են բնական էկոհամակարգերի վրա զբոսաշրջության հնարավոր ազդեցության բացառման նպատակով:

Հաշվետու ժամանակահատվածի ընթացքում համագործակցության շրջանակներում իրականացվել են զբոսաշրջային այցեր ինչպես նոր, այնպես էլ հին գործընկեր կազմակերպությունների հետ համատեղ, այդ թվում՝ «Արմջեո», «Արի» և այլն:

Դպրոցականների հետ իրականացվել են շրջայց-քայլարշավներ արգելոցի տարածքում: Նկարում Գազպրոմ Արմենիա Ուսումնա-Սպորտային Համալիրի աշակերտներն են (Նկար 4):

Նկար 4

Հաշվետու ժամանակահատվածում «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցն ունեցել է 951 այցելու: